

Kwakkelen

Volgens een oud Hollands spreekwoord is het niet verstandig de huid te verdelen voordat de beer is geschoten, maar aan politieke partijen die bezig zijn met hun concept-verkiezingsprogramma's is die wijsheid niet besteed. De Partij van de Arbeid wil als zij aan het bewind komt, in de volgende kabinetsperiode de koppeling tussen lonen en uitkeringen herstellen en reserveert daarvoor alvast een bedrag van f 10 mrd. Het CDA wil ook wat doen aan de koopkracht van de laagstbetaalden en acht het bovendien noodzakelijk dat de uitgaven van het rijk voor het milieubeleid worden verdubbeld. De VVD vindt het met het oog op de internationale concurrentiepositie noodzakelijk dat de belastingbetaler in de volgende kabinetsperiode een flinke belastingverlaging tegemoet kan zien. In alle partijen zijn politieke rekenaars in de weer om te becijferen hoe een en ander valt te financieren.

Nu gaat het natuurlijk een stuk beter met de economie dan een aantal jaren geleden en er is goede hoop dat er in de komende jaren meer valt te verdelen dan in de laatste kabinetsperiodes het geval is geweest. Maar er liggen toch nog een paar onbetaalde rekeningen die misschien beter eerst kunnen worden voldaan voordat het grote uitgeven weer gaat beginnen. Want al heeft het bezuinigingsbeleid er zijn twaalfeneenhalfjarige jubileum al opzitten, de groei van de staatsschuld gaat nog steeds aanmerkelijk boven die van het nationale inkomen uit, de renteverplichtingen lopen nog steeds op en verdringen andere collectieve uitgaven, en de (her)financiering van de staatsschuld kan nog de nodige problemen opleveren. Bovendien zijn de collectieve lasten in ons land naar internationale maatstaven nogal hoog en dat kan een aantal vervelende economische effecten hebben. Er is dus nog het een en ander te doen aan de sanering van de openbare financiën.

Wat er precies moet gebeuren, wordt besproken in het pas verschenen rapport van de Studiegroep Begrotingsruimte, *Naar gezonde overheidsfinanciën*¹. De Studiegroep adviseert het financieringstekort in de volgende kabinetsperiode (1990-1994) met 2% te laten dalen tot 3,25% van het nationale inkomen in 1994. Daarnaast moeten eventuele meevallers voor verlaging van het financieringstekort worden gebruikt. Onder de veronderstelling dat het nationale inkomen in de komende jaren met zo'n 2,5% per jaar blijft groeien en er een procentje inflatie is zou dan net tegen het eind van de volgende kabinetsperiode het omslagpunt in de stijging van de staatsschuldquote kunnen worden bereikt. Het is opmerkelijk dat de Studiegroep niet krachtiger stelling neemt voor verlaging van het financieringstekort en daarmee afremming van de groei van de staatsschuld. Binnen de OESO is Nederland – na België en Italië – het land met de hoogste overheidsschuld. Bovendien geniet ons land de twijfelachtige eer koploper te zijn wat betreft de stijging van de overheidsschuld in de periode 1986-1990. Stabilisatie en vervolgens daling van de staatsschuldquote zou een mijlpaal zijn in de jarenlange strijd tegen de uit de hand gelopen overheidsfinanciën. Het advies van de Studiegroep is echter een halfzacht compromis tussen degenen die prioriteit geven aan het verlagen van het financieringstekort, degenen die meer heil zien in het verlagen van de collectieve-lastendruk en degenen die het volgende kabinet niet op voorhand met nieuwe ombuigingen willen opzadelen.

Het bereiken van een omslagpunt in de stijging van de staatsschuld is te meer belangrijk omdat de reële rente zich momenteel op een historisch ongekend hoog niveau bevindt. Dat betekent dat zelfs bij stabilisatie van de staatsschuld als percentage van het nationale inko-

men, de stijging van de rentelasten nog aanzienlijk boven het tempo van de economische groei blijft uitgaan. Het aandeel van de rentelasten in de collectieve uitgaven blijft dus toenemen ten koste van andere overheidsuitgaven. De budgettaire ruimte wordt kleiner en het toch al moeizame begrotingsproces komt onder extra druk te staan. Gezien de internationale ontwikkelingen aan het rentefront valt niet te verwachten dat de rente op korte termijn zal dalen. Zoals in het artikel van Szász twee weken geleden in *ESB* werd uiteengezet, is de trend veeleer opwaarts gericht.

Een derde reden waarom het belangrijk is dat de staatsschuld niet verder oploopt, is dat de financiering ervan problemen kan gaan opleveren. In de afgelopen jaren waarin de staat veel moest lenen om de hoge financieringstekorten te financieren is haar positie op de kapitaalmarkt verzwakt. Zij moest genoegen nemen met een aanzienlijke verkorting van de gemiddelde looptijd van staatsleningen². In de komende jaren wordt de rekening daarvoor gepresenteerd. Ook als het financieringstekort in 1994 naar 2,25% van het nationale inkomen is teruggebracht, neemt de financieringsbehoefte van de staat nog tot ver na 2000 met miljarden guldens per jaar toe. In de afgelopen jaren heeft de herfinanciering van de staatsschuld geen grote problemen opgeleverd. Dat was onder meer te danken aan de daling van de kapitaalmarktrente en de sterke positie van de gulden. Het is niet gezegd dat de omstandigheden in de toekomst zo gunstig zullen blijven. Zeker niet als de nationale spaarquote als gevolg van de vergrijzing van de bevolking gaat dalen.

Natuurlijk is vermindering van het financieringstekort niet het enige dat telt. Het financieringstekort is zelfs een zeer gebrekkig richtsnoer voor beleid omdat het een saldo van inkomsten en uitgaven is en daardoor sterk afhankelijk van de conjuncturele ontwikkeling. Terecht beveelt de Studiegroep Begrotingsruimte daarom ook een normering van de uitgaven aan en maatregelen om de budgetdiscipline te versterken (voor een verdere bespreking van het rapport, zie het artikel van De Haan, De Kam en Sterks in deze *ESB*). Maar nu de conjunctuur meezit en er ook de komende jaren op een redelijke economische groei mag worden gerekend, had men de gelegenheid moeten aangrijpen om de sanering van de openbare financiën te voltooien. Nu blijft het gevaar bestaan dat ook na de volgende kabinetsperiode de problemen rond de overheidsfinanciën nog niet zijn opgelost. Het bezuinigingsbeleid heeft er dan bijna twintig jaar opzitten.

Natuurlijk zou het prettig zijn om in de volgende kabinetsperiode niet meer te hoeven bezuinigen (minister Deetman weigert nu al nog verder aan ombuigingen mee te werken). Natuurlijk zouden we liever de collectieve-lastendruk verlagen en geld beschikbaar hebben voor nieuw beleid. Maar dan wordt de rekening weer naar de toekomst verschoven. Nu het einddoel van gezonde overheidsfinanciën binnen handbereik komt, moet het karwei worden afgemaakt. Anders blijft het kwakkelen met de collectieve sector.

L. van der Geest

1. *Naar gezonde overheidsfinanciën*, Achtste rapport Studiegroep Begrotingsruimte, Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, 20 995, nr. 1.

2. Zie M.J.L. Jonkhart en B.G.J. Walschots, Het financieringsbeleid van de Staat der Nederlanden, *ESB*, 6 januari 1988 en M.V.A. Pohkamp, Het financieringsbeleid van de staat, *ESB*, 30 maart/6 april 1988.